

تأمین مالی گروهی راستین (RGF)

بیژن بیدآباد^۱

چکیده

تأمین مالی گروهی (RGF) امکان جمع منابع سپرده‌گذاران محدود و معین را برای طرح خاص به صورت مشارکت در بازده طرح و به قصد انتفاع و از طریق بانک براساس قواعد بانکداری راستین فراهم می‌آورد. در تأمین مالی گروهی بانک می‌تواند با رعایت ضوابط مربوط به نوع سیستم پایه یا زیرسیستم مالی بکار گرفته و تعریف شده در بانکداری راستین و با رعایت ضوابط آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین پس از ارزیابی طرح‌نامه بدون صدور گواهی راستین منابع سپرده‌گذاران معین را برای انجام طرح مورد نظر تجهیز و پس از اخذ تضمینات، وثایق لازم در اختیار مجری قرار دهد و اقدام به نظارت بر طرح نماید. بانک با ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذار کارمزد دریافت می‌نماید.

کلیدواژه: تأمین مالی گروهی، بانکداری راستین، بانکداری اسلامی

مقدمه

تأمین مالی گروهی (RGF)^۲ عملاً از اشخاص دعوت می‌نماید تا در مورد طرح^۳ خاص مجری^۴ به نحو مشارکت در طرح مجری بخش یا تمام منابع مورد نظر طرح را تأمین کنند. با توجه به اینکه فرآیندهای مالی نیازمند بکارگیری زمینه‌های متنوعی از نکات مختلف فنی و مالی و اقتصادی و حقوقی است لذا بدون فراهم کردن شرایط لازم برای اینگونه عملیات و بدون داشتن بستر مکفی این نوع فعالیت‌ها نمی‌توان تضمینی برای حصول اهداف طرح و نیت مشارکت کنندگان در این ارتباط مد نظر قرار داد. بانکداری راستین^۵ بستر کافی و متقنی را برای عملیات مشارکت و

^۱ دکتر بیژن بیدآباد، مشاور ارشد بانکداری اسلامی، بانک ملی ایران

bidabad@yahoo.com bijan@bidabad.com <http://www.bidabad.com/>

^۲ Rastin Group Funding (RGF)

^۳ طرح: مجموعه فعالیت‌های اقتصادی مجری است که تحت برنامه منسجم و مشخص، در زمان محدود و با کیفیت، شرایط و هزینه معین به قصد انتفاع برای تأمین مالی در قالب بانکداری مشارکت راستین به بانک ارائه می‌شود.

^۴ مجری: شخصی است حقیقی یا حقوقی که طرح‌نامه اقتصادی خود را به منظور تأمین تمام یا بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرح در قالب بانکداری مشارکت راستین به بانک معرفی می‌کند و پس از اقدام بانک در جهت مشارکت وی با سپرده‌گذار مراحل اجرای طرح را تا پایان عملیاتی می‌سازد. مجری علاوه بر اهلیت قانونی، مالی، فنی و اجرایی باید از سایر امکانات و تواناییهای لازم برای مشارکت و اجرای طرح برخوردار باشد.

^۵ بانکداری راستین: مجموعه عملیات بانکی به منظور تحقق بانکداری اسلامی واقعی. مستندات بانکداری مشارکت راستین در وبسایت <http://www.bidabad.com> قابل دسترس است.

حمایت فراهم آورده است لذا می‌توان با استفاده از این بستر و بر اساس استانداردها، فرآیندها و گردش کار و عملیات در بانکداری راستین، تأمین مالی گروهی را نیز استوار نمود.

طراحی بانکداری راستین به صورت مودولار^۶ صورت گرفته تا بانک در هر زمان مایل به توسعه عملیات بانکداری راستین بود بتواند بخشی از آن را فعال کند. بسیاری از ابزارها، زیرسیستم‌های مالی^۷ و سیستم‌های مکمل^۸ در صورت نصب و اجرای کامل بانکداری راستین منطبق با ماژول مورد استفاده بکار گرفته خواهند شد و تأمین مالی گروهی فقط بخش‌های خاصی از بستر و عملیات مختلف در بانکداری راستین را بکار می‌گیرد.

سیستم پایه و زیرسیستم‌های مالی مشارکت راستین

سیستم پایه مشارکت راستین (PLS) اشاره به فرآیند اصلی و قواعد و ضوابط کلی بانکداری مشارکت راستین (PLS) دارد. در این سیستم بانک به نمایندگی از طرف سپرده‌گذار^۹ منابع سپرده وی را به درخواست او در یکی از محصولات بانکداری مشارکت راستین، سرمایه‌گذاری و در عوض به سپرده‌گذار گواهی راستین تسلیم می‌کند و منابع را به مجری طرح سرمایه‌گذاری منتخب سپرده‌گذار با اعمال نظارت کامل تخصیص می‌دهد و طبق ضوابط مشخص سود یا زیان حاصل را بین سپرده‌گذار و مجری تقسیم و از طرفین کارمزد ارائه خدمت مدیریت سرمایه دریافت می‌کند. بانک به عنوان عامل سپرده‌گذار موظف به حفظ حقوق سپرده‌گذار بوده و تمامی امکانات تخصصی خود را برای حفظ منافع وی بکار می‌برد. در سیستم پایه بانکداری مشارکت راستین (PLS) در طرح‌های پایانیپذیر^{۱۰} از گواهی مشارکت، و در طرح‌های پایانی‌ناپذیر^{۱۱} از گواهی پذیره استفاده می‌شود. این عملیات ذیل بانکداری راستین قرار می‌گیرد.

در بانکداری مشارکت راستین نرخ بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع سپرده‌گذاران با حذف سود ثابت و بر اساس سود مبتنی بر بازدهی بخش حقیقی اقتصاد محاسبه و تعیین می‌گردد. غالب قواعد بخش سیستم پایه بانکداری مشارکت راستین (PLS) به زیرسیستم‌های مالی آن نیز تسری دارد. این شیوه بانکداری دارای تشکیلات، ساختار سازمانی و گردش کار خاص خود است تا بانک بتواند بنحو مطلوب به اهداف مورد نظر دست یابد.

ویژگی‌های سازمان و تشکیلات، رفتار حرفه‌ای ارزیاب^{۱۲} و امین^{۱۳}، طرح‌نامه^{۱۴}، ارزیابی^{۱۵}، تضمینات، وثایق و

^۶ Modular

^۷ زیرسیستم‌های مالی مشارکت راستین: اشاره به روش‌های تأمین مالی مشخص با هدف تأمین منابع نیازهای مالی خاص و یا خدمات خاص مالی دارد. زیرسیستم‌های مالی بانکداری مشارکت راستین تحت قواعد و ضوابط کلی سیستم پایه بانکداری مشارکت راستین (PLS) می‌باشند.

^۸ سیستم‌های مکمل در بانکداری راستین اشاره به ابداعات، سامانه‌ها و روش‌های تکمیلی در بانکداری راستین دارد.

^۹ سپرده‌گذار: شخصی حقیقی یا حقوقی دارای مقدار معینی نقدینگی (وجه نقد) متقاضی مشارکت مالی در محصولات بانکداری مشارکت راستین که از طریق مراجعه به بانک (اعم از فیزیکی یا مجازی و در فضای اینترنت) نسبت به خرید گواهی راستین یکی از محصولات بانکداری مشارکت راستین اقدام می‌کند.

^{۱۰} طرح‌های پایانی‌ناپذیر پس از آغاز دوره بهره‌برداری از لحاظ سپرده‌گذار مولد نیستند و پس از پایان دوره ساخت و آغاز دوره بهره‌برداری از نظر بانک و سپرده‌گذار پایان‌یافته تلقی شده و به مصرف می‌رسند.

^{۱۱} طرح‌های پایانی‌ناپذیر آن دسته از طرح‌ها هستند که پس از پایان دوره ساخت و آغاز دوره بهره‌برداری به تولید می‌رسند و پس از آغاز دوره بهره‌برداری از لحاظ سپرده‌گذار و مجری مولد هستند و سپرده‌گذار از بازدهی طرح در طول عمر اقتصادی طرح منتفع می‌شود.

^{۱۲} ارزیاب: کارشناس متخصص و مجرب واحد ارزیابی اداره مشارکت بانک یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک می‌باشد که در زمینه مورد نظر از تخصص و تجربه کافی برخوردار و دارای امکانات و کادر تخصصی لازم بوده و زیر نظر واحد ارزیابی وظیفه ارزیابی طرح‌نامه و

آورده‌ها، بیمه، تنظیم قرارداد، نظارت،^{۱۶} مجری، شفافیت مالی، افشای اطلاعات، حکمرانی، حسابرسی، حسابداری مشارکت راستین،^{۱۷} تغییر در زمانبندی طرح، تسویه حساب، دریافتی‌های بانک، تبدیل گواهی پذیره به سهام، بازرسی و استاندارد کالا، تحویل کالا، ابزار مالی کمکی، حوادث غیرمترقبه، داوری از موارد مطرح در بانکداری مشارکت راستین است.

زیرسیستم‌های مالی مشارکت راستین اشاره به روش‌های تأمین مالی مشخص با هدف تأمین منابع نیازها یا خدمات خاص مالی دارد. این زیرسیستم‌های مالی تحت ضوابط کلی سیستم پایه و شامل موارد زیر می‌باشند:

۱. **تأمین مالی جعاله (JFS)**^{۱۸}: روشی است که بر اساس آن بانک بنا به تقاضای خریدار و در قالب عقد جعاله منابع مالی مورد نیاز (سرمایه در گردش) معجری (تولیدکننده) را از محل منابع سپرده‌گذار یا منابع تأمین شده توسط خریدار با فروش گواهی آتی تأمین و در قالب جعاله دیگری به منظور تولید محصول مورد نظر خریدار در اختیار معجری قرار می‌دهد. در تأمین مالی جعاله (JFS) از گواهی آتی استفاده می‌شود.

۲. **تأمین مالی مضاربه (MFS)**^{۱۹}: نوعی مضاربه است تحت مقررات بانکداری مشارکت راستین که در آن بانک طرح‌نامه معجری در امر خرید و فروش (تجارت) را به سپرده‌گذاران معرفی و با فروش گواهی مضاربه به آنان منابع لازم را برای انجام عملیات مضاربه تجهیز و در اختیار مضارب قرار می‌دهد. در تأمین مالی مضاربه (MFS) از گواهی مضاربه و گواهی مضاربه ادواری استفاده می‌شود.

۳. **تأمین مالی مقاسطه (IFS)**^{۲۰}: در تأمین مالی مقاسطه (IFS) سپرده‌گذار (مُقَسِّط) از طریق بانک با تأمین بخشی از

توجیه‌پذیری آن را به عهده دارد.

^{۱۳} امین: کارشناس متخصص و مجرب واحد امین اداره مشارکت یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک می‌باشد که در زمینه مورد نظر از تخصص و تجربه کافی برخوردار و دارای امکانات و کادر تخصصی لازم می‌باشد و زیر نظر واحد امین وظیفه نظارت بر اجرای طرح را بر عهده می‌گیرد.

^{۱۴} طرح‌نامه: نوشته‌ای است حاکی از مجموعه اطلاعات لازم و مورد نیاز در خصوص مشخصات طرح پیشنهادی و بیانگر تحلیل‌ها و بررسی و توجیه طرح از جنبه‌های مختلف اقتصادی، فنی و مالی و مانند آن که توسط معجری تهیه و به همراه اطلاعات و مستندات و مجوزهای قانونی لازم برای بررسی و اتخاذ تصمیم به بانک ارائه می‌شود و پس از بررسی و در صورت تصویب نهایی توسط واحد ارزیابی اداره مشارکت بانک سندی است که مفاد آن در هر صورت به طرفیت معجری قابل استناد است.

^{۱۵} ارزیابی: اقدامات و بررسی‌هایی است که توسط بانک به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران در جهت احراز توانایی اجرایی معجری و توجیه‌پذیری طرح‌نامه از لحاظ اقتصادی، فنی مهندسی، مالی و اجرایی در بانکداری مشارکت راستین انجام می‌شود. بانک توسط واحد ارزیابی اداره مشارکت خود مکلف به اتخاذ تصمیم لازم در این راستا می‌باشد. رعایت انواع استانداردها و الزامات ارزیابی طرح‌نامه‌ها براساس مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین است.

^{۱۶} نظارت: اقدامات و تدابیری است که توسط بانک به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران در جهت حسن اجرای عملیات اجرایی طرح‌های بانکداری مشارکت راستین اعمال می‌شود. بانک توسط واحد امین اداره مشارکت خود در تمام مراحل اجرای طرح مکلف به اتخاذ تمامی تمهیدات و تدابیر لازم به منظور حسن اجرای عملیات اجرایی معجری و انجام اقدامات بایسته در این راستا می‌باشد. رعایت انواع استانداردها و الزامات نظارتی در طرح‌های مزبور براساس مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین است.

^{۱۷} نحوه حسابداری عملیات مشارکت راستین است که نرخ بهره در ثبت اسناد حسابداری و عملیات و حساب‌ها و تحلیل‌های مالی بکار برده نمی‌شود و محاسبات ارزش زمانی سرمایه براساس مبلغ و مدت مشارکت و بدون استعمال نرخ بهره صورت می‌پذیرد.

¹⁸ Joalah Financial Sharing (JFS)

¹⁹ Modarebah Financial Sharing (MFS)

²⁰ Installment Financial Sharing (IFS)

منابع مالی مشارکت اقدام به تأمین مالی مجری (قاسط) نموده و تا مدت مشخص (زمان استهلاك سهم مقسط)^{۲۱} سهم الشرکه خود از مشارکت را بصورت اقساط از مجری دریافت می‌نماید و نهایتاً پس از استهلاك سهم مقسط مورد مشارکت (مقسطه) تماماً به مالکیت مجری درآمده و مشارکت خاتمه می‌یابد. تأمین مالی مقاسطه (IFS) از طریق یکی از عقود سه‌گانه مقاسطه (مقاسطه عادی، مقاسطه اجاره و مقاسطه مشارکت) با استفاده از سه نوع گواهی مقاسطه عادی و گواهی مقاسطه اجاره برای طرح‌های پایانیپذیر و گواهی مقاسطه مشارکت برای طرح‌های پایانی‌ناپذیر انجام می‌شود.

۴. **تأمین مالی اجاره (RFS)**^{۲۲}: مجری بخشی از دارایی (بنگاه)^{۲۳} تولیدی یا خدماتی یا تجاری یا ساختمان یا تأسیسات قابل اجاره) اعم از اجاری،^{۲۴} موات^{۲۵} و مولد^{۲۶} خود را در قبال دریافت منابع از سپرده‌گذار به مالکیت موقت وی درآورده و سپس آن را به صورت رهن در اختیار می‌گیرد و از محل رهنه بازده دارایی را به میزان سهم‌الشرکه از سرمایه خود دفعاتاً در سررسید یا به صورت ادواری به سپرده‌گذار پرداخت می‌کند. اصل سرمایه سپرده‌گذار در پایان طرح به وی برگشت می‌شود و عواید طرح به صورت پرداخت‌های ادواری و یا دفعاتاً در پایان دوره مشارکت به وی منتقل می‌گردد. در تأمین مالی اجاره (RFS) از گواهی‌های مشارکت رهنی، مشارکت رهنی ادواری، مضاربه رهنی، مضاربه رهنی ادواری، مزارعه رهنی، مزارعه رهنی ادواری، مغارسه رهنی، مغارسه رهنی ادواری، مساقات رهنی، مساقات رهنی ادواری، استصناع رهنی، استصناع رهنی ادواری و گواهی اجاره استفاده می‌شود.

۵. **تأمین مالی امانی (BFS)**^{۲۷}: استفاده از سپرده سپرده‌گذار توسط مجری جهت تولید کالای معین و تحویل آن یا پرداخت وجه ناشی از فروش کالا در سررسید مشخص است. در تأمین مالی امانی (BFS) از گواهی امانت استفاده می‌شود.

۶. **تأمین مالی گروهی (RGF)**^{۲۸}: تجميع منابع سپرده‌گذاران محدود و معین برای طرح خاص است که در آن، بانک، طرح‌نامه مجری در امر فعالیت اقتصادی را دریافت و پس از ارزیابی به سپرده‌گذاران معین معرفی و منابع لازم را برای انجام طرح مورد نظر تجهیز و در اختیار مجری قرار می‌دهد. بانک در مقاطع مشخص در طرح‌نامه، کارمزد خود را کسر و حسب نوع سیستم پایه یا زیرسیستم مالی بکار گرفته شده و خدمات مذکور در قراردادهای

^{۲۱} زمان استهلاك سهم مقسط: زمانی است که مقسط (سپرده‌گذار) با دریافت اقساط (شامل اقساط اصل، اجاره یا بازدهی طرح) از قاسط دیگر سهمی از عین مقسطه را ندارد و مقسطه (طرح) به تملک مجری درمی‌آید. نحوه محاسبه زمان استهلاك سهم مقسط با توجه به طول عمر طرح بعد از دوره ساخت و میزان سهم الشرکه مقسط یا مقسطان (با توجه به مدت مشارکت آنان) و آورده قاسط و ارزش افزوده طرح پس از اتمام دوره ساخت طرح (و در صورت لزوم پیش‌بینی ارزش اسقاطی طرح در پایان دوره طرح) محاسبه می‌شود.

^{۲۲} Rent Financial Sharing (RFS)

^{۲۳} بنگاه یک واحد فنی یا کسب و کار است که اقدام به تولید کالا یا خدمت می‌کند. داشتن شخصیت حقوقی برای بنگاه الزامی نیست و شخص حقیقی به عنوان متصدی بنگاه می‌تواند طرف قرارداد قرار گیرد.

^{۲۴} - دارائی‌های اجاری: به آن دسته از دارائی‌هایی اطلاق می‌شود که قابلیت اجاره به غیر دارند.

^{۲۵} - به بنگاه‌های از کار افتاده و تعطیل و زمین‌های زراعی کشت نشده و دارایی‌های مشابه گفته می‌شود.

^{۲۶} - دارائی‌های مولد: به بنگاه‌های در حال فعالیت اطلاق می‌شود.

^{۲۷} Bail Financial Sharing (BFS)

^{۲۸}Rastin Group Funding (RGF)

فی ما بین، عواید حاصل را مطابق این آیین‌نامه تسهیم و حسب مورد تمام یا قسمتی از اصل سرمایه را به سپرده‌گذار اعاده می‌نماید. در تأمین مالی گروهی گواهی راستین صادر نمی‌شود.

۷. **تأمین شخصی راستین (RPS)**^{۲۹}: به منظور فراهم نمودن شرایط رقابت و افزایش کارآمدی بیمه‌های اجتماعی و جلوگیری از انحصار و امتیاز ویژه برای صندوق‌های تأمین اجتماعی و بازنشستگی وفق مفاد مواد ۳۱-۲۶ قانون برنامه پنجم توسعه، صندوق‌های مستمری خصوصی و دولتی وفق ضوابط بانکداری راستین تأسیس می‌گردد. افراد و همچنین کارگاه‌ها نسبت به مستخدمین خود می‌توانند بخشی از مبالغی که بر اساس قوانین و مقررات حاکم بر بیمه تأمین اجتماعی پرداخت می‌نمایند را به صندوق‌های مستمری موضوع تأمین شخصی راستین واریز و از مزایای آن مطابق مقررات برخوردار شوند. افراد و کارگاه‌ها به میزان مبالغ پرداختی به صندوق‌های مذکور از پرداخت حق بیمه موضوع بیمه تأمین اجتماعی معاف خواهند بود و به منظور تشویق استخدام و افزایش اشتغال، کارفرمای کارگاه‌هایی که کارکنان آنها برای پوشش‌های تأمین خود از تأمین شخصی راستین استفاده می‌نماید از پرداخت نیمی از سهم حق بیمه کارکن خود معاف می‌شود. در تکافل شخصی راستین (RPS) از گواهی‌های تأمین اجتماعی، گواهی تأمین شخصی و گواهی تأمین مستمری استفاده می‌شود.

۸. **تکافل اجتماعی راستین (RST)**^{۳۰}: در تکافل اجتماعی راستین اشخاص خیر می‌توانند منابع خود را برای امور خیریه یا عام المنفعه نزد بانک سپرده‌گذاری کنند تا بانک منافع یا اصل یا اصل و منافع سپرده‌گذاری را در قالب بیمه تکافل اجتماعی از طریق حواله یا به تقاضای شخص خیر بطور بلاعوض یا به صورت قرض در چارچوب مقررات بانکداری راستین نسبت به تکافل عام (وظیفه انسانی افراد جامعه در رفع نیازهای یکدیگر) یا ضمان اعاله (وظیفه حکومت در تأمین معیشت افراد جامعه) اقدام و در اختیار افراد ضعیف لازم‌الحمایه یا خانواده آنان قرار دهد. از طرفی بانک می‌تواند نسبت به اخذ وجوه برای سپرده وقفی اقدام نماید. سپرده وقفی آندسته از سپرده‌هایی است که واقف منابع مالی خود را تحت مقررات وقف در چارچوب ضوابط بانکداری راستین در اختیار بانک قرار داده تا منافع آن به افراد لازم‌الحمایه پرداخت گردد. اقشار لازم‌الحمایه مشمول تکافل عام و ضمان اعاله موضوع تکافل اجتماعی راستین که از عهده تأمین معاش اولیه خود یا خانواده خود بر نمی‌آیند شامل افراد و خانواده‌های نیازمند، مسکین، تهیدست، مضطر، بیمار جسمی یا روانی، معلول یا فاقد عضو، محجور، زمین‌گیر، سالمند، آواره، اسیر، زندانی، تبعیدی، در راه مانده، یتیم، یتیم، کودک سرراهی یا بی‌سرپرست، خسارت دیده، افراد ناتوان از پرداخت دیه جرایم غیر عمدی، خانواده‌های بدون سرپرست غیر متمکن و سایر موارد مشابه و همچنین کلیه افرادی که مشمول دریافت فطره، زکات، کفارات و صدقات هستند می‌شود. از سوی دیگر افرادی که از طرف خیرین خصوصی برای تخصیص منابع واریزی خود معرفی می‌گردند قطع نظر از اینکه در زمره افراد مندرج در فوق باشند یا نباشند لازم‌الحمایه محسوب می‌شوند. تأمین حداقل معاش به صورت پرداخت یکباره یا مستمر می‌تواند در قالب بیمه‌های تکافل اجتماعی راستین از طریق بیمه‌های تعریف شده در ضوابط بانکداری راستین نظیر مسکن، بیمه ازدواج، شغل، آموزش، درمان، پرستاری، سوانح، خوراک، پوشاک، دفاع از حق، ایتم، از کار افتادگی، سرپرستی و کارگشایی صورت می‌پذیرد.

²⁹ Rastin Personal Security (RPS)

³⁰ Rastin Social Takaful (RST)

۹. **تامین مالی حامی (SCF)**^{۳۱}: جذب و تجمیع منابع اشخاص برای هدف حمایتی خاص که در آن بانک براساس طرح‌نامه مجری در امر فعالیت حمایتی مشخص و پس از ارزیابی منابع لازم را برای انجام فعالیت مورد نظر از حامیان از طریق شبکه‌های اجتماعی تجهیز و بطور بلاعوض پس از کسر کارمزد خود به مجری پرداخت می‌کند. در تأمین مالی حامی (SCF) گواهی راستین صادر نمی‌شود.
۱۰. **تامین وام جمعی (PPL)**^{۳۲}: جذب و تجمیع منابع اشخاص برای قرض بدون بهره به مجری که در آن بانک براساس طرح‌نامه مجری و پس از ارزیابی، منابع لازم را برای انجام فعالیت مورد نظر از طریق شبکه‌های اجتماعی از وام‌دهندگان تجهیز و به شکل قرض بدون بهره پس از کسر کارمزد خود در اختیار مجری قرار می‌دهد. در تأمین وام جمعی (PPL) گواهی راستین صادر نمی‌شود.
۱۱. **اوراق مبادله راستین (RSB)**^{۳۳}: اوراق بهادار دیجیتال است که بر اساس عقد مبادله بین مبادل و متبادل منعقد می‌گردد بطوریکه بدل و مبدل و زمان آنها هر دو به یک اندازه است. متبادل ناشر اوراق بوده و به میزان ارزش اسمی آن به مبادل بدهکار است و باید در سررسید (اول/بدل) به دارنده اوراق (مبادل) بپردازد. متبادل متعهد است تا به اندازه بدل و زمان آن (زمان بدل) مبدل را به همان میزان و زمان آن (زمان مبدل) (یا ترکیبی از زمان و مبلغ را اختیار کند که حاصلضرب زمان بدل در مبلغ بدل مساوی همین حاصلضرب برای زمان و مبلغ مبدل باشد)، در اختیار مبادل قرار دهد و در سررسید (دوم/مبدل) مبادل متعهد می‌شود تا مبدل را به متبادل پرداخت نماید. در این اوراق از نرخ بهره استفاده نمی‌شود. اوراق مبادله راستین می‌تواند در چهار نوع کلی اوراق مبادله راستین بانک مرکزی، اوراق مبادله راستین خزانه، اوراق مبادله راستین بانکی و اوراق مبادله راستین تجاری و در شرایط خاص بصورت ریالی و ارزی صادر می‌شود. با توجه به اینکه اوراق مبادله راستین مبتنی بر عمل مشارکت نیست و فقط حاکی از مبادله دارایی در زمان بین طرفین است مشمول قواعد سیستم پایه و زیرسیستم‌های مالی مشارکت راستین نیست ولی از زیرساخت‌های آن نظیر سازمان و تشکیلات و بازار گواهی راستین استفاده می‌نماید.

تامین مالی گروهی (RGF)

در تأمین مالی گروهی بانک می‌تواند بنا بر درخواست سپرده‌گذاران مشخص (محدود و معین) اقدام به تجمیع منابع آنان برای طرح خاص تحت مقررات بانکداری مشارکت راستین نماید. مجری می‌تواند با رعایت ضوابط مربوط به نوع سیستم پایه یا زیرسیستم مالی بکار گرفته شده شخص حقیقی یا حقوقی باشد و رعایت ضوابط سیستم پایه و زیرسیستم مالی بکار گرفته شده برای طرح، الزامی است. بانک با رعایت ضوابط آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین^{۳۴} پس از ارزیابی^{۳۵} طرح‌نامه^{۳۶} بدون صدور گواهی راستین^{۳۷} منابع سپرده‌گذاران معین را برای انجام طرح مورد نظر تجهیز

³¹ Sponsor Crowd Funding (SCF)

³² Peer to Peer Loan (PPL)

³³ Rastin Swap Bond (RSB)

³⁴ بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-bill.pdf>

بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهرروز، پیشنویس آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱. <http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-regulation.pdf>

³⁵ ارزیابی: اقدامات و بررسی‌هایی است که توسط بانک به منظور حفظ منافع سپرده‌گذاران در جهت احراز توانایی اجرایی مجری و

و پس از اخذ تضمینات، وثایق لازم در اختیار مجری قرار می‌دهد و اقدام به نظارت بر طرح می‌نماید.

بانک در مقاطع مشخص در طرح‌نامه کارمزد خود را کسر و حسب نوع سیستم پایه یا زیرسیستم مالی بکار گرفته شده و خدمات مذکور در قراردادهای فی ما بین عواید حاصل را مطابق آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین و حسب مورد تمام یا قسمتی از اصل سرمایه (سپرده) را به سپرده‌گذار اعاده می‌نماید. تسویه حساب در پایان دوره مشارکت یا به صورت ادواری یا دفعاتاً در زمان‌های خاص به حسب سیستم پایه یا زیرسیستم مالی مورد استفاده صورت می‌گیرد.

در تأمین مالی گروهی بانک می‌تواند در قراردادهای منعقد با سپرده‌گذاران یا مجری الزامات ضروری که مغایر مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین نباشد را قید کند. در آمد بانک در خصوص ارزیابی و نظارت طبق آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین با رعایت سایر ضوابط می‌تواند در قبال ارائه خدمات بهتر به سپرده‌گذار حداکثر تا نیم برابر افزایش یابد. در هر صورت رعایت مفاد مندرج در سیستم پایه و زیرسیستم مالی مورد استفاده الزامی است.

در طرح‌های تأمین مالی گروهی نیز در هر صورت ارزیابی طرح رأساً یا مع الواسطه توسط واحد ارزیابی^{۳۸} بانک صورت خواهد پذیرفت و به درخواست سپرده‌گذاران بانک می‌تواند نسبت به ارائه خدمات ارزیابی با کیفیت بالاتر در قبال دریافت کارمزد جداگانه اقدام نماید. به هر حال قراردادهای بانک با سپرده‌گذاران و مجری نباید مغایر با مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین باشد. از طرفی نظارت طرح رأساً یا مع الواسطه توسط واحد امین^{۳۹} بانک صورت خواهد پذیرفت و همچنین به درخواست سپرده‌گذاران بانک می‌تواند نسبت به ارائه خدمات نظارت با کیفیت بالاتر در قبال دریافت کارمزد جداگانه اقدام نماید. در هر حال مسئولیت ارزیابی و نظارت با بانک خواهد بود.

نظر به اینکه در طرح‌های تأمین مالی گروهی رابطه مالی سپرده‌گذاران و مجری مع الواسطه بانک و از محل منابع سپرده‌گذاران معین برقرار می‌گردد، در ارتباط با ارزیابی مجری در خصوص داشتن چک برگشتی و بدهی معوق به سیستم بانکی و میزان تعهدات مستقیم و غیرمستقیم مجری و گواهی پرداخت مالیات شغلی مرتبط با فعالیت‌های سالهای گذشته از شمول خارج و منوط به اطلاع و موافقت کتبی سپرده‌گذاران است. همچنین افشای اطلاعات مجری طبق آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین محدود به ارائه اطلاعات به سپرده‌گذاران طرح خواهد بود.

توجیه‌پذیری طرح‌نامه از لحاظ اقتصادی، فنی مهندسی، مالی و اجرایی در بانکداری مشارکت راستین انجام می‌شود. بانک توسط واحد ارزیابی اداره مشارکت خود مکلف به اتخاذ تصمیم لازم در این راستا می‌باشد. رعایت انواع استانداردها و الزامات ارزیابی طرح‌نامه‌ها براساس مفاد آیین‌نامه اجرایی بانکداری راستین است.

^{۳۶} طرح‌نامه: نوشته‌ای است حاکی از مجموعه اطلاعات لازم و مورد نیاز در خصوص مشخصات طرح پیشنهادی و بیانگر تحلیل‌ها و بررسی و توجیه طرح از جنبه‌های مختلف اقتصادی، فنی و مالی و مانند آن که توسط مجری تهیه و به همراه اطلاعات و مستندات و مجوزهای قانونی لازم برای بررسی و اتخاذ تصمیم به بانک ارائه می‌شود و پس از بررسی و در صورت تصویب نهایی توسط واحد ارزیابی اداره بانک سندی است که مفاد آن در هر صورت به طرفیت مجری قابل استناد است.

^{۳۷} گواهی‌های راستین: نام مجموعه گواهی‌های طراحی شده در بانکداری مشارکت راستین است که در سیستم پایه یا زیرسیستم‌های آن طبق ضوابط بانکداری مشارکت راستین تعریف و صادر می‌شوند.

^{۳۸} واحد ارزیابی: واحدی است در اداره مشارکت بانک که با بررسی توانایی و اهلیت مجری و طرح‌نامه، امکان اجرای طرح را می‌سنجد.

^{۳۹} واحد امین: واحدی است که امور نظارتی فرآیندهای مشارکت راستین را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها... را با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی و نظارت بر تحویل طرح به عهده دارد.

منابع

۱. بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز، پیشنویس لایحه قانونی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-bill.pdf>
۲. بیژن بیدآباد، آذرنگ امیراستوار، سعید عبداللهی، محمود الهیاری فرد، اسکندر پردل، مریم حیدری، علیرضا شفیعی، محمدعلی پوربهروز، پیشنویس آئین نامه اجرایی بانکداری راستین، بانک ملی ایران، ۱۳۹۱.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-banking-regulation.pdf>
۳. بیژن بیدآباد، طرح تفصیلی تأمین مالی گروهی راستین (RGF). اداره کل تحقیقات، برنامه ریزی و مدیریت ریسک، بانک ملی ایران. ۱۳۹۳.
<http://www.bidabad.com/doc/detailed-rgf.pdf>
۴. بیژن بیدآباد، بانکداری راستین، جلد اول: مباحث نظری. مؤسسه نوین پژوهان، ۱۳۹۳.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-bank-1-fa.pdf>
۵. بیژن بیدآباد، بانکداری راستین، جلد دوم: مباحث کاربردی. مؤسسه نوین پژوهان، ۱۳۹۳.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-bank-2-fa.pdf>
۶. بیژن بیدآباد، بانکداری راستین، جلد سوم: مباحث اجرایی. مؤسسه نوین پژوهان، ۱۳۹۳.
<http://www.bidabad.com/doc/rastin-bank-3-fa.pdf>
7. Bidabad, Bijan, New Operational Islamic Banking System, Volume One, Theoretical Foundations, Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co. KG, 2014, ISBN: 978-3-659-54463-7.
http://www.amazon.com/Rastin-Banking-Operational-Theoretical-Foundations/dp/3659544639/ref=sr_1_2?s=books&ie=UTF8&qid=1402563518&sr=1-2
8. Bidabad, Bijan, New Operational Islamic Banking System, Volume Two, Applicational Issues, Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co. KG, 2014, ISBN: 978-3-659-55210-6.
http://www.amazon.com/Rastin-Banking-II-Operational-Application/dp/3659552100/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1404643353&sr=1-1
9. Bidabad, Bijan, New Operational Islamic Banking System, Volume Three, Legal Issues, Lap Lambert Academic Publishing, OmniScriptum GmbH & Co. KG, 2015.